

APPLICATION OF COLLAGE IN INTERPRETING VAN GOGH'S "SUNFLOWERS" - CREATIVE PRACTICES WITH PRESCHOOL CHILDREN

Gergana Mihaylova

Sofia University St. Kliment Ohridski, Faculty of Educational Studies and the Arts, Bulgaria,

gerganammihailova@gmail.com

Abstract: Sunflowers are certainly one of the first associations that arise at the very mention of the name of the Dutch artist Vincent van Gogh. These flowers occupy an essential part of his creative work and hence, have become the subject of numerous studies by art critics, scientists, psychologists, etc. This publication aims to present the results of a study conducted among preschool children, asked to interpret Van Gogh's famous work "Sunflowers" by using the collage technique, as a basis for the development of their creativity. The research also uses the results of another creative project of mine, in which students from educational studies had to create a collage based on a work of fine art. The analysis of that project, as argued in my previous publications, showed clearly that Van Gogh's Sunflowers had been the most common choice made by the students, who also thought, that picture was suitable to be recreated with the collage technique by children. The present study confirms this statement to a very large extent, and in spite of the demonstrated differences, gave a fruitful ground for subsequent analysis, which can be used as essential guidelines for methodical work in teaching fine art, and more specifically the collage technique. The innovative approach is related to the juxtaposition of two different trends in fine art: post-impressionism and cubism. Using it, allows on the one hand, children to learn much more about a certain work of art, such as the means of expression used, the respective genre, the artist's style, as well as curious lots of facts related to the picture. On the other hand, interpreting it not with the means of painting, but with the technique of collage, allows children to come up with amazing solutions, due to the given free choice, playful atmosphere, the rights to experiment, and the liberty to use their creativity. The summary of the results of this experiment shows that both groups of children, involved in the experiment, came up with creative solutions during the completion of this assignment. And more importantly, that the collage-making methodology can be used successfully during the implementation of similar creative tasks which involve other works of art.

Keywords: collage, painting, sunflowers, art, yellow, chromatic yellow.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА КОЛАЖ ПРИ ИНТЕРПРЕТИРАНЕ „СЛЪНЧОГЛЕДИТЕ“ НА ВАН ГОГ - КРЕАТИВНИ ПРАКТИКИ С ДЕЦА В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Гергана Михайлова Михайлова – Недкова

СУ “Св. Климент Охридски”, ФНОИ, България, gerganammihailova@gmail.com

Резюме: Една от първите асоциации, която възниква при споменаването на холандския художник Винсент ван Гог е слънчогледи. Тези цветя заемат съществена част от творчеството му и са обект на множество проучвания от изкуствоведи, учени, психолози и др. Настоящата публикация има за цел да представи резултатите от проведено изследване за интерпретиране на световноизвестното произведение „Слънчогледи“ на Ван Гог с техниката на колаж, с деца от предучилищна възраст, като основа за креативни практики, в изобразителните дейности на детската градина. То се базира и на известен опит и подобно проучване реализирано със студенти от педагогически специалности при изпълнение на творчески проект за създаване на колаж по произведение на изобразителното изкуство отразен в предходна публикация. Анализът от нея показва, че именно „Слънчогледите“ на Ван Гог са най-често срещаният избор на картина от страна на студентите и според тях, тя е подходяща за пресъздаване с техниката от колажа от деца. Настоящото проучване в известна степен потвърди това твърдение, изведе съответните различия и очерта съществени насоки за методическа работа в ситуациите по изобразително изкуство и по-конкретно с техниката на колаж. Иновативният подход е по отношение на съпоставянето на две различни течения в изобразителното изкуство: посимпресионизъм, и кубизъм. От една страна децата се запознават със съответното произведение на изкуството, с изразните средства, съответния жанр, стилът на художника, с любопитни факти. От друга страна интерпретирането му не със средствата на живописата, а с техниката на колажа, като проекция за креативни решения, от страна на децата, свобода, игра, експеримент, творчество. Инструментариумът се състои в авторова пет степенна скала за оценка и един основен критерии, като опит да се степенува в общ план проявата на креативност. Обобщението на резултатите от него показва, че и двете

групи деца са проявили креативни решения при изпълнение на творческата задача. Също така, че подобна методика може да се използва при реализирането на аналогични творчески задачи с други произведения на изкуството.

Ключови думи: колаж, картина, слънчогледи, изкуство, жълт, хроматично жълт

1. УВОД

В публикацията е проследена историята на станалите емблематични за изкуството му слънчогледи и специфичните ярки тоналности на жълтото, които използва в картините си. В писмата до брат си Тео, Ван Гог споделя, че е използвал три нюанса на жълтото и „нищо друго“ в големите си флорални композиции. Той разкрива, че картините не са просто изследвания на цветето – те също са изследвания на цвета. Въпреки малките нотки на зелено в цялата структура, картините на Ван Гог запазват своето монохроматично качество. Това пък от своя страна е обект на научно изследователски проект, който установява, че с течение на времето хроматично жълтия цвят започва да променя своята структура и оцветеност и става кафеникав или зеленикав. Може да се твърди, че Ван Гог е художникът на слънчогледите. Освен в известната серия картини те са част от фоновете на някои портрети, срещат се и в пейзажни композиции. Отразени са в различните етапи на живот на цветето от разцъфването до завяхването и изсъхването му, асоциация, която може да се сравни с жизнения цикъл. Съществуват и други символики, с които се свързва отношението му към това цвете, като религиозно значение, част от холандската култура. Всичко това е неразделна част от разбирането му за живописата и търсенията му на художник.

Настоящото изследване показва, че техниката на колажа създава условия за спонтанна изразност на децата и проявата на креативни решения, при изпълнение на творческа задача, чрез интерпретиране „Слънчогледите“ на Ван Гог. За да се прояви тази спонтанност е необходимо търсенето на иновативни и нестандартни подходи за преживяване на изкуството, погледнато с очите на децата, със средствата на изкуството, като процес на развитие в креативност. Както художникът непрестанно търси новото, различното, неизследваното поле за своята изява, такава стратегия трябва да се използва в обучението, в разбирането, в експериментирането, в проявата на талант и творчество.

2. ИСТОРИЯ НА КАРТИНАТА И ИНТЕРЕСНИ ФАКТИ ЗА „СЛЪНЧОГЛЕДИТЕ“ НА ВАН ГОГ

Един природен феномен на контраста на слънчевото цвете в хоризонта на синьото небе, уловен от холандският художник Винсент Ван Гог и отличителна черта в творчеството му, бележи създаването на значими произведения в изобразителното изкуство, които вълнуват и вдъхновяват до ден днешен, е поредицата „Слънчогледи“. Безспорно може да се отбележи, че Ван Гог е художникът на слънчогледите. Това са две серии от натюрморти. Първата е създадена в Париж през 1887 г. Тази серия включва четири картини, в които изображението е нарисувано в легнало положение, върху повърхността. (Първата е със заглавие: „Четири изсъхнали слънчогледа“, втората е: „Слънчогледи“, а третата и четвъртата носят едно и също заглавие, с различен цветови фон (жълто-оранжев и зелено-жълт): „Два изрязани слънчогледа“²⁶. Малко известен факт е, че „Слънчогледите“ от Париж не са първите, които Ван Гог рисува. Те присъстват в негови натюрморти и пейзажи. Един от най-забележителните примери е: „Рози и слънчогледи“ рисувана през 1886 г. Картина се намира в Кунстхале, в Майнхайм по време на Парижкия период.²⁷ Втората серия е създадена в Арл, Южна Франция, слънчогледите в нея са композирани изправени, поставени във ваза, имат сходства, върху различен фон но носят запазен стил на художника. В писмо до своя брат Тео, Ван Гог пише, че иска да създаде поредица от картини за украса само с големи слънчогледи. Създадената в Арл серия от картини е разделена в две части. Едната е рисувана през 1888 г. и включва четири картини. Първият вариант е озаглавен „Три слънчогледа във ваза“, той е на тюркоазен фон, и се намира в частна колекция; Вторият вариант „Пет слънчогледа във ваза“ на фон кралско синьо, е унищожен през Втората световна война. Първоначално тя е била част, от частна колекция в Ашия, (Ashiya) Япония, но за съжаление е била унищожена през 6 август 1945 г. по време на въздушна атака на военновъздушните сили на САЩ.²⁸; Третият вариант, който е обект на настоящото изследване е: „Натюрморт: Ваза с дванайсет слънчогледа“ е на зелено-син фон и се намира в Нова пинаотека, Мюнхен; Четвъртият вариант: „Слънчогледи“ на жълт фон се

²⁶ Aus Wikimedia Commons, dem freien Medienarchiv Categori. Sunflowers (van Gogh) - [https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Sunflowers_\(van_Gogh\)?uselang=de](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Sunflowers_(van_Gogh)?uselang=de) -7/28/2022

²⁷ ART FACTS: Top 12 Facts about Sunflowers by Vincent van Gogh, 30 December 2020 - <https://art-facts.com/sunflowers-by-vincent-van-gogh-facts/>

²⁸ ART FACTS: Top 12 Facts About Sunflowers by Vincent van Gogh, 30 December 2020 -<https://art-facts.com/sunflowers-by-vincent-van-gogh-facts/>

намира в Националната галерия, Лондон. През 1889 г. към серията картини със слънчогледи са добавени още три: две картини озаглавени „Петнадесет слънчогледа във ваза“ и „Дванадесет слънчогледа във ваза“.²⁹ Две от картините в Арл са претърпели известни промени. Тази серия, както по-горе се отбеляза се състои от четири основни картини и три повторения. Втория и третият са повторения на четвъртата версия „Петнадесет слънчогледа във ваза“, като промените са нанесени както от Ван Гог така и от първоначалния им собственик. Смята се, че във второто повторение върху картината е поставена дървена ивица, която вероятно е добавена от самия Ван Гог. Понастоящем тя се намира в музея „Ван Гог“, Амстердам, Нидерландия. Третото повторение е увеличено от всички страни с ленти от платно, най-вероятно от неговия първи собственик, френския художник импресионист и колекционер Емил Шуфенекер (Émile Schuffenecker). Картината е изложена в Японския музей на изкуствата в Сомпо (Sompo), Токио, Япония.³⁰ Поводът за създаване на поредицата от „Слънчогледи“ е преместването му в известната „Жълта къща“ на площад „Ламартин“ в Прованс. Мечтата на Ван Гог е била да основе „Ателие на юга“ – общество открито за всички художници, както самият той се изразява: „...дом на изобразителното изкуство, в който всичко от стола до картината да има свой стил“. Той е планирал да окачи по стените собствените си картини, както и платната на приятелите си Пол Гоген и Емил Бернар и японски миниатюри в стил „Ukiyo-e“, които по това време са били изключително модерни и които оказват влияние в някои негови произведения. В писмо до художника Емил Бернар той пише, че иска да украси ателието с „половин дузина“ картини изобразяващи слънчогледи. Изборът на този цвят и страстта му към слънчогледите се дължи на определението, което дава на жълтия цвят: „Слънце, светлина. ...жълт, жълтеникаво-сив, лимонен, бледожълт“. И заключението му: „Колко е красив жълтият цвят“. А за синия: „...Чистите или приглушени цветове ще се разпръскват на фона на разнообразна синева, започвайки от най-бледото веронезе³¹ до кралския лазур“³², оброчени от тънки летвички, оцветени в оранжеви тонове“³³, които психологически символизират светлината и ведростта характерни за провинциалното лято в Арл. Хладният фон на това изображение кара слънчогледите да изглеждат „светещи“ като напомняне за тяхната значимост и създаваща усещането за яркост и приветливост. Семената, стъблата и венчелистчетата на слънчогледа са изобразени с проучени детайли и подробности, като всяка мазка ясно се вижда в неговия емблематичен стил на рисуване.³⁴ Докато гостува в ателието му в Арл, Гоген създава картина, на Ван Гог, в процеса на рисуване на слънчогледи - „Художникът на слънчогледи“ (Le peintre de tournesols), тя се съхранява в музея „Ван Гог“, Нидерландия.³⁵ През 1912 г. като част от дарението на Цуди – Шпенде (Tschudi-Spende), Нова Пинаотека в Мюнхен (Neue Pinakothek München), придобива картината с дванадесет слънчогледа от известната поредица.³⁶ На 30 март 1987 г. Ясуо Гото (Yasuo Goto), от японската застрахователна компания „Ясуда“ (днес: „Сонгай Хокен Япония“ - Songai Hoken Japan), купува една от по-късните картини от серията „Слънчогледи“ на търг на „Кристи“ (Christie's) в Лондон, за рекордната тогава цена от 24,75 милиона английски лири.

²⁹ Интернет енциклопедия Уикипедия: Слънчогледи, Серия картини от Арл -

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%8F%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%90%D1%80%D0%BB>

³⁰ ART FACTS: Top 12 Facts About Sunflowers by Vincent van Gogh, 30 December 2020 -<https://art-facts.com/sunflowers-by-vincent-van-gogh-facts/>

³¹ В публикация на интернет списанието „Под моста“ на Симеон Александър от 19.09.2020 (<https://podmosta.bg/5-istorii-za-tsvetove-i-tehnite-krasnitsi/>) се изтъкват интересни факти за необичайни наименования и произход на цветове или нюанси, най-вече свързани с характерна черта или специфична техника от творчеството на дадения художник и носеща името му. Определението на цвета „веронезе“ например е свързано с името на италианския художник от Верона – Паоло Веронезе. Интересен е факта, че името на този цвят, не е в пряко отношение със самият него. За разлика от художниците по това време, които са използвали и търсили различни пигменти при създаването на зеленото, Веронезе не е имал съществен сантимент към този цвят. В своите картини по-скоро е търсил контраста, за да подчертае червеното и за това умишлено е засилвал нюансите на зеленото, с подчертана яркост. По –късно този негов акцент служи да се даде име на зеленото - „веронезе“, което допълнително му носи популярност.

³² С „лазурен“ се определя цвета – светъл циан –син, кръстен на интензивно синия минерал лазурит, също така се свързва с чисто небе в ясен ден или спокойно Средиземно море. ([https://bg.wiki2.wiki/wiki/Azure_\(color\)](https://bg.wiki2.wiki/wiki/Azure_(color)) ; <https://bg.puntomarinero.com/azure-color-is-what/>)

³³ цитат: сп. Великите художници – живот, вдъхновение и творчество, Винсент Ван Гог, №1/2008, издателство ПИРЕС, с. 16, ISSN 1505-9464

³⁴ The Story of Van Gogh's Sunflowers, by Jessa Glassman, 15 April 2021, 12:00pm, 34th STREET magazine, <https://www.34st.com/article/2021/04/van-gogh-sunflowers-gauguin-post-impressionism> - 27.07.2022

³⁵ Интернет енциклопедия Уикипедия -

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5>

³⁶ Christian Lenz: *Die Neue Pinakothek München*. Hrsg.: Scala Publishers Ltd. Überarbeitete und aktualisierte Auflage. C. H. Beck, London 2007, ISBN 978-3-406-51188-2, Französische Impressionisten, S. 109. ([https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_\(van_Gogh\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_(van_Gogh))) -27.07.2022

Понастоящем картината е изложена в Музея на изкуствата Сомпо (Sompo Museum of Art), в Токио. След търга се разразява спор относно автентичността на картината. Историкът на изкуството Джералдин Норман (Geraldine Norman) твърди, че картината е фалшификат, дело на художника Емил Шуфенекер (Émile Schuffenecker), на когото е поверена реставрацията на оригинала през 1901 г. Тази гледна точка е опровергана от различни страни. В официалните списъци с резултатите на аукционните къщи обаче, тази картина вече не е посочена като оригинал на Ван Гог. Научните изследвания направени върху картината потвърждават, че тя наистина е автентична.³⁷

На друг любопитен факт се натъкват немски химици от Хамбург и създаден международен екип от изследователи, според които така характерният жълт цвят от картините „Слънчогледи“ започват да покафеняват. Това е следствие от сложна химическа реакция, на жълтото багрило (оловен хромат) към ултравиолетова светлина. За да разгадаят почти 200-годишната мистерия, учените изкуствено състаряват маслена боя от XIX век в продължение на около 500 часа под ултравиолетова светлина. По време на рентгеновия анализ в DESY³⁸ и в Европейския център за синхротронно лъчение ESRF в Гренобъл изследователите най-накрая откриват неизвестната досега реакция на хрома с ултравиолетова светлина. Според Ела Хедрикс от Музея „Ван Гог“ в Амстердам такъв тип изследователски методи са изключително важни, за да се разбере как остаряват картините и променят цветът си, и по какъв начин да бъдат съхранени за бъдещите поколения. Според ръководителя на проекта Коен Янсес от Университета в Антверпен вече били планирали допълнителни експерименти, с които да се проучи дали има възможност вече потъмнелите картини да се върнат в първоначалното им състояние.

Слънчевите цветове на жълтото в картините на Ван Гог са част от историята на изкуството. Това е станало възможно благодарение на използването на иновативни за онова време методи за получаване на пигменти.³⁹ След 130 години странстване в музеите по света, една от картините „Слънчогледи“ на Ван Гог спира да обикаля. Причината е, че след няколко седмична реставрация експертите установяват, че картината се нуждае от специални грижи и условия за съхранение, които не могат да бъдат осигурени при преместването от музей в музей. Проблемът е в слоевете боя, които може би не са били с добра свързаност при създаването и, и след толкова време всяка промяна в температурата и влажността оказва влияние върху нея. „По време на реставрацията изследователите са открили много различни подробности за картината. Те са убедени, че Ван Гог я прави от основата на по-ранните слънчогледи, които рисува през 1888 г. и които сега са в Националната галерия в Лондон. Реставраторите са премахнали слой восък, но за съжаление са установили, че при по-ранни реставрации някои лакове, които вече са замърсени и обезцветени, са се слели с оригиналната боя и вече не могат да бъдат премахнати. След реставрацията картината ще остане завинаги в музея на Ван Гог в Амстердам в специфични атмосферни условия и под специално нежно осветление.“⁴⁰

3. ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА КАРТИНАТА С ТЕХНИКАТА НА КОЛАЖА - МЕТОДОЛОГИЯ

Изследването се реализира юни-юли 2021 г. с две основни групи деца – общо 32, Първата група с 15 деца от детска градина „Здравец“ в гр. София и втората група - 17 деца от детска градина „Звънче“ гр. Етрополе. Изборът на картината на Ван Гог „Слънчогледи“ е съвсем тенденциозен и целта е да се провери до каква степен отговаря на заложените в предходно изследване, проведено със студенти – бъдещи педагози, на поставена творческа задача: „Проект на колаж по произведение на изобразителното изкуство“, чийто предпочитания и нагласи бяха насочени именно върху това произведение. (Фигура 6 и 7 визуализират част от изработените, от студентите колажи). Един от критериите за реализирането на творческата задача поставена на студентите, се състоеше в достъпност и възможност, да се приложи при деца в предучилищна възраст. Всичко това създаде основание, да се потвърди или отрече даденото съждение, като се отговори на следните изследователски въпроси: **Да се провери до каква степен „Слънчогледите“ на Ван Гог са подходящи за интерпретиране с техниката на колажа при деца в предучилищна възраст и По какъв**

³⁷ Deutschland Wikipedia - [https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_\(van_Gogh\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_(van_Gogh)) -27.07.2022

³⁸ DESY е един от водещите центрове за ускоряване в света. Съкращението означава "Германски електронен синхротрон". Терминът "синхротрон" се отнася до пръстеновиден ускорител на заредени елементарни частици - а DESY разполага с два такива - <https://www.welt.de/wissenschaft/article12543117/Chemische-Reaktion-setzt-Van-Gogh-Gemaelde-zu.html> -03.08.2022

³⁹ Die Deutsche Presse-Agentur (dpa): *Magazine WELT: Chemische Reaktion setzt Van-Gogh-Gemälden zu*, („Химическа реакция влияе на картините на Ван Гог“, Електронно немско списание „Свят“)-<https://www.welt.de/wissenschaft/article12543117/Chemische-Reaktion-setzt-Van-Gogh-Gemaelde-zu.html> - 27.07.2022

⁴⁰ Цитат : Artgallery.bg :След 130 години един от „слънчогледите“ на Ван Гог спира да обикаля, 26 Януари 2021 - <https://artgallery.bg/%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4-130-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD-%D0%BE%D1%82-%D1%81%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5/>

начин ще създаде условия за проява на креативност при децата? Друго съществено основание за подбора на тази картина, е че е рисувана в жанра натюрморт, който е широко застъпен в изобразителната дейност в детската градина и е добре познат на децата.

Подготовката за реализиране на изследването се проведе в период, в който децата са завършили основните учебни дейности в детската градина, в съответната възрастова група, тогава те са в разновъзрастови групи или в т. нар. „смесени групи“ и са в свободна режимна организация на педагогическо взаимодействие. Практиката в повечето детски градини е, в сутрешния режим, да има форма на педагогическо взаимодействие, която да не е със задължителен характер, а да е обобщаваща, под формата на игра и да може да се реализира от всички деца в групата. В такъв момент се състоя и изследването, като предварително с разрешение на директора на детската градина, се проведе разговор за основните дейности, които ще бъдат приложени. Изготвиха се декларации за съгласие от родителите, които желаят децата им да участват в него. След което се пристъпи към реализирането му.

Подходът с децата от двете групи в София и в Етрополе беше един и същ. Първоначално те се запознаха със световно известното произведение на изкуството, на холандския художник Винсент ван Гог „Слънчогледи“, където е нарисувано, какви картини включва серията с това цвете, акцентира се при разглеждането на характерното за художника доминиране на жълтия цвят, на красотата на жълтия цвят, която ярко се подчертава в комбинация със синия. Представени им бяха и интересни факти за създаването на картината.⁴¹ Например, че Ван Гог е единственият художник в историята на изобразителното изкуство, който е нарисувал картини с толкова много слънчогледи. Също така, че растението слънчоглед е изобразено във всичките му фази – има го в легнало положение, завяхващо, цъфтящо, преди да разцъфти, поставено във ваза в букет или в няколко стръка. Отбелязан беше и факта, че картините са създадени, за да украси стените в стаята на своя близък приятел – френския художник Пол Гоген. Ван Гог е искал да бъде известен художник именно с картините си на слънчогледи и е успял да го постигне. Самият Пол Гоген при гостуването си при Ван Гог през 1888г. рисува картина, в която е изобразено, как художникът държи слънчогледи и ги рисува върху платното пред себе си. Картината носи названието „Художникът на слънчогледи“⁴², тя е част от колекцията в музея Ван Гог в Амстердам. Всяка от картините със слънчогледи е подписана с едно име: Винсент.^{43 44}

Изборът, който е направен за картината, която децата да пресъздадат с колаж, е подписана странично-диагонално върху вазата, в която са поставени слънчогледите. Това е третия вариант рисуван на зелено-син фон, с размери: 91x72 (Фиг. 15) Те разгледаха различните варианти на картините му със слънчогледи, като основно бяха насочени към формата на слънчогледа и цветовете, с които е нарисувано. След това им бяха раздадени материалите, които предварително бяха подготвени за всяко дете – подбрани парчета в жълто от картонена торба, гофрирана хартия, кашон, изрезки от опаковъчни хартии, изрезки от стари календари, тефтери, тетрадки, опаковъчен релефен найлон, канап, копчета и др. Дадена им беше изобразителна задача да направят своя картина на слънчогледите, като използват предоставените материали, които могат да изрязват, изкъсват и оформят съответна част, с графичен молив, флумастер или друго по техни избор. Репродукцията на картината стоеше на видно за всички от децата място.

⁴¹ Интернет енциклопедия Уикипедия –

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5>

⁴² <https://www.gauguinegallery.com/the-painter-of-sunflowers.aspx>

⁴³ Пет неща които не знаете за Слънчогледите и за Ван Гог - https://www.espressonews.bg/%D0%9F%D0%B5%D1%82-%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5-%D0%B1%D0%B8-%D0%BD%D0%B5-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B5%D1%82%D0%B5-%D0%B7%D0%B0-%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B8-%D0%92%D0%B0%D0%BD-%D0%93%D0%BE%D0%B3_37711.html

⁴⁴ Интересни факти – манията на Ван Гог по слънчогледите - <https://www.1001kartini.com/blog/interesni-fakti/maniyata-na-van-gog-po-slnchogledite>

Фиг. 1 Винсент ван Гог „Слънчогледи“ 1888, маслени бои върху платно, Нова пинакотекa, Мюнхен

Както при студентите, така и при децата целта на това изследване е да се проследят креативните им умения при работа с техниката на колажа, за интерпретиране на произведение на изобразителното изкуство.

Различните течения в изобразителното изкуство започват и се развиват с разработване на нестандартни, неизпробвани похвати с които да акцентират върху дадена изразност. Картината на Ван Гог „Слънчогледи“ също е експериментална, създадена със средствата на постимпресионизма.⁴⁵ В това изследване са съпоставени две различни по вид течения в изкуството постимпресионизъм и кубизъм. Подобен подход беше използван в друго изследване със студенти, в интерпретиране портрета на Леонардо Да Винчи „Мона Лиза“ с колаж. Реализъм, който при Леонардо да Винчи е сведен до „сливането на науката и рисуването, смесвайки рационализма, наблюдението на реалния свят и художествената творческа сила“⁴⁶ и модерното изкуство в началото на XX в с основоположниците на кубизма и техниката върху, която е фокусиран цялостния облик на този проект.

Естествената детска спонтанност и изразност е търсен ефект от множество съвременни художници. Пикасо например търси „вътрешен модел“, който децата използват в творчеството си, да отразяват не това, което наблюдават, а това което си представят за дадения обект на изобразяване⁴⁷

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

За проследяване проявената креативност при изпълнението на проекта за колаж по картината на Ван Гог „Слънчогледи“ от децата в двете изследвани групи от гр. София и гр. Етрополе е използвана един и същ инструментариум: авторова скала за оценка с основен критерий: „Креативност в подхода за интерпретиране картината „Слънчогледи“ на Ван Гог с техниката на колаж“ - изразен в следната пет степенна скала:

Много висока степен на изпълнение на творческата задача от децата –оценява се проявената естествена оригиналност и креативност, съобразена със спецификата на техниката на колажа според индивидуалните виждания на децата.

Под естествена се разбира първична, първостепенна, спонтанна.

Висока степен на изпълнение на творческата задача от децата –оценява се в голяма степен проявена оригиналност съобразена с техниката на колажа

Средна степен на изпълнение на творческата задача от децата – частично проявена степен на оригиналност и креативност съобразена с техниката на колажа.

Ниска степен на изпълнение на творческата задача от децата – пасивно проявена оригиналност и креативност несъобразена с техниката на колажа

Много ниска степен на изпълнение на творческата задача от децата – несъответствие при изпълнение техниката на колажа, хаотичност, неорганизираност на изобразителното пространство

В резултатите от това изследване се наблюдават съществени разлики при двете изследвани групи. При децата от детската градина в София се вижда идентична стойност, градивно (20%), във високите степени на

⁴⁵ Терминът „постимпресионизъм“ се използва за означаване на голям брой различни стилове на рисуване в периода след импресионизма“. Той започва през 1886 г. Художниците постимпресионисти развиват нови идеи независими от тези на предшествениците си (импресионистите), те също използват в картините си бързи штрихи нанесени направо върху платното. Един от представителите на това течение е Ван Гог, който създава свой „художествен език основан на експлозивните контрасти на цветовете и на разнообразието от штрихи – подобни на запетайка, на точка, или вълнообразни, които са толкова наситени от цветове, че остават множество текстури“

Цит. Anne McRae and Marco Nardi. Малката голяма книга на изкуството- Западноевропейското изобразително изкуство от праисторията до постимпресионизма изд. Сиела, С.2006, с. 908-909, ISSN954-649-838-6

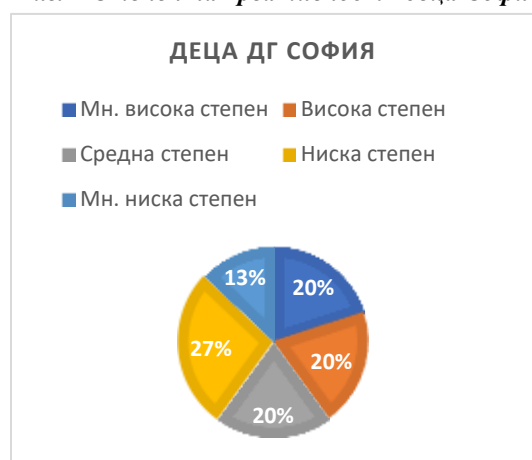
⁴⁶ Цит. Пак там с. 196

⁴⁷ Маринов, А. Детски рисунки и модерно изкуство. Издателство Лега артис, Плевен 2002, с.115

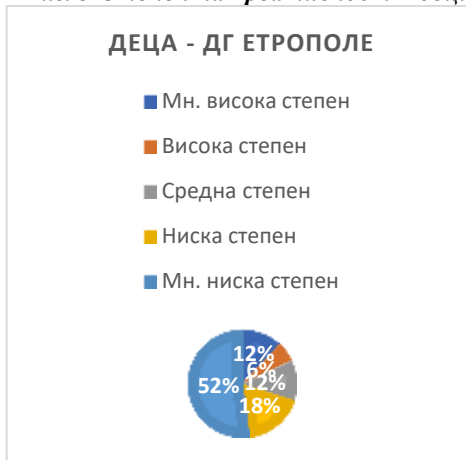
проявена креативност – от средна степен към много висока. Използваните от децата изразни средства са подбрани според предоставените материали, като съотношение на контраст, подобен, на този в оригинала на картината на Ван Гог, (жълто-синьо), доближават се до натюрморта, и са пресъздадени според възрастовите им особености. Разликата при децата от Етрополе е с превес в ниските стойности. При тях във високите – много висока степен (12%), висока (6%) и средна (12%) са изработени от деца във същата възраст, като тези от софийската детска градина на 6 години, 6 години и половина. Тук трябва да отбележим, че децата от детската градина в Етрополе за първи път се докосваха до тази техника и съвсем релевантно е, да се видят именно тези резултати. Те служат като ориентир и основа, за заключения и изводи за създаване и приложение методика на работа в детската градина. Децата, които бяха в по-малката възрастова група на 5 години проявиха изключителна креативност. Те приеха задачата, като игра. В един момент съвсем забравиха за предоставената им за интерпретиране картина и се насочиха към материалите, подреждането, лепенето, изрязването им и наслагването на съответните форми върху основата. Това, което се наблюдава е, че те също проявиха забележителна интуитивност и комбинираха контрастно съответните части в колажите си.

Данните от това изследване с двете групи деца са отражение и на поставените изследователски въпроси. „До каква степен „Слънчогледите“ на Ван Гог са подходящи за интерпретация с техниката на колажа?“ и По какъв начин ще създаде условия за проява на креативност при децата?“ Картината е ясно отражение на вътрешната душевност на художника, изразена чрез композицията, пресъздадена с типичната експресивност на цвета на „симфонията между синьото и жълтото“ и на формата, на всеки цвят един от слънчогледите“. Децата от Софийската детска градина са успели да доловят и отразят тази динамика на контраст в своите колажи (виж фиг. 4). При втората група деца, не се забелязва контраст, по-скоро в колажите им доминира локален цвят в синьо-зелено или в охра и жълто (виж фиг. 5). Възможно е, да се повлияли от монохроматичните версии на картината, представени непосредствено преди провеждането на изследването. А може да е израз на тяхното усещане и моментна спонтанност. Допустимо е да се потвърди, че картината е подходяща за интерпретация с техниката на колаж от деца, но трябва да се изтъкнат и дадат някои съществени насоки за практическа работа, които да са съобразени с възрастовите и индивидуалните особености на децата. Също така може да се потвърди и заключи, че картината на Ван Гог „Слънчогледи“ в това изследване създаде възможност за проява на креативност и това е видимо от колажите както на децата, така и на студентите. Всичко това дава добра основа и значимост за прилагане на подобен подход в образователното взаимодействие с децата в детската градина, в изобразителната дейност и създава търсенията на актуални образователни стратегии за работа с изкуството, чрез изкуството.

Фиг. 2 Степен на креативност – деца София

Фиг. 3 Степен на креативност – деца Етрополе

Фиг. 4 Колажи деца – ДГ София по „Слънчогледи“ на Ван Гог

Фиг. 5 Колажи деца – ДГ Етрополе по „Слънчогледи“ на Ван Гог

Фиг. 6 Колажи студенти ПНУП р. об. от втори етап

Фиг. 7 Колажи от студенти специалност ПНУП з. об. от втори етап

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Общото заключение, че децата и от двете групи имат сравнително висока степен на проявена креативност при интерпретиране на картината „Слънчогледи“ на Ван Гог. Трябва да се отчетат и други съществени фактори за тези различия и резултати проявено в двете групи. Те дават основание да се изведат следните констатации, които са добра основа за по-задълбочени изследвания, които да бъдат публикувани в бъдеща студия или монография.

Картината на Ван Гог създаде възможност децата да проявят своите креативни решения при интерпретирането с колаж. В практически план това би могло да се приложи и с други произведения на изобразителното изкуство. Важно условие е, съответната картина да е съобразена с възрастовите особености на децата, да е високохудожествена, да е достъпна за възприемане. Да се създадат условия за проява на спонтанно, естествено творческо отношение на детето, на неговата индивидуалност, емоционалност и същност.

Работата с техниката на колажа при интерпретирането на „Дванайсет слънчогледа във ваза“ на синьо-зелен фон, както и останалите картини от серията със слънчогледи може да се насочи към цветовия спектър, използван от художника. Чрез различни експерименти на подреждане и комбиниране на различни откъснати парчета оцветени в съответния нюанс, жълто или синьо и т.н., децата да усетят как жълтия цвят изпъква или пък се скрива. Под формата на игра първоначално с цветовете. След това може да се насочи вниманието им към формата, да разгледат детайлите на изпъкналост на цветовете, наслоена маслена боя, тази структурност и релефност, характерно за маслената живопис, но и специфичен стил изразен в картините на Ван Гог. Този ефект при колажа може да се постигне чрез наслояването и залепването на няколко слоя залепена различна хартия.

При по-малките деца (5-6 годишните) може да се насочи вниманието към един от обектите на изобразяване, например цветето, слънчогледа и отново чрез разнообразни експерименти детето индивидуално да открие формата, своето цветоусещане и техниката на работа. Неизчерпаеми варианти за практическа реализация биха могли да се реализират, като се даде поле на фантазията и свободата, както от страна на децата, така и от страна на педагога в детската градина.

Необходимо е да се проведат задълбочени наблюдения и да се изследват и усъвършенстват тези процеси, да се направи опит да се систематизира в методическа структура, която да може да се прилага както при деца в детската градина, така и при работа с бъдещи педагогически специалисти.

БЕЛЕЖКИ

Wikipedia: Azure color [https://bg.wiki2.wiki/wiki/Azure_\(color\)](https://bg.wiki2.wiki/wiki/Azure_(color)) - достъпен към 02.10.21

DESY е един от водещите центрове за ускоряване в света. Съкращението означава "Германски електронен синхротрон". Терминът "синхротрон" се отнася до пръстеновиден ускорител на заредени елементарни частици - а DESY разполага с два такива <https://www.welt.de/wissenschaft/article12543117/Chemische-Reaktion-setzt-Van-Gogh-Gemaelden-zu.html> - Достъпен към 03.08.2022

Художникът на слънчогледи. <https://www.gauguinegallery.com/the-painter-of-sunflowers.aspx> - Достъпен към 02.10.2022

ЛИТЕРАТУРА

Александър, С. (2020). 5 истории за цветовете и техните кръстници. ел. сп. Под Моста <https://podmosta.bg/5-istorii-za-tsvetove-i-tehnite-krastnitsi/> -достъпен към 02.10.21

Ганева, М. превод (2008). Винсент Ван Гог. сп. Великите художници – живот, вдъхновение и творчество, Издателство ПРЕС, София, №1/2008, с. 16, ISSN 1505-9464

Маринов, А. (2002). Детски рисунки и модерно изкуство. Издателство Лере артис, Плевен с.115

Artgalery.bg (2021). След 130 години един от „слънчогледите“ на Ван Гог спира да обикаля <https://artgallery.bg/%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4-130-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD-%D0%BE%D1%82-%D1%81%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5/> -достъпен към 17.07.2022

Bradiy, Tr. Top 12 Facts about Sunflowers by Vincent van Gogh, ART FACTS <https://art-facts.com/sunflowers-by-vincent-van-gogh-facts/> - Retrieved 04.08.2022

Christian Lenz, Ch. (2007). Die Neue Pinakothek München. Hrsg.: Scala Publishers Ltd. Überarbeitete und aktualisierte Auflage. C. H. Beck, London 2007, ISBN 978-3-406-51188-2, Französische Impressionisten, S. 109 [https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_\(van_Gogh\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Sonnenblumen_(van_Gogh)) - Retrieved 27.07.2022

EspressoNews (2020). Пет неща които може би не знаете за „Слънчогледите“ на Ван Гог https://www.espressonews.bg/%D0%9F%D0%B5%D1%82-%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5-%D0%B1%D0%B8-%D0%BD%D0%B5-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B5%D1%82%D0%B5-%D0%B7%D0%B0-%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B8-%D0%92%D0%B0%D0%BD-%D0%93%D0%BE%D0%B3_37711.html - Достъпно към 02.10.2021

Glassman, J (2021). The Story of Van Gogh's Sunflowers, STREET <https://www.34st.com/article/2021/04/van-gogh-sunflowers-gauguin-post-impressionism> - Retrired 27.07.2022

DE Wikimedia Commons, dem freien Medienarchiv, Categori. Sunflowers (van Gogh) [https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Sunflowers_\(van_Gogh\)?uselang=de](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Sunflowers_(van_Gogh)?uselang=de) – Retrieved 28.07.2022

- McRae, A. & Nardi, M.(2006). Малката голяма книга на изкуството- Западноевропейското изобразително изкуство от праисторията до постимпресионизма изд. Сиела, София, с. 908-909, ISSN954-649-838-6
- Интернет енциклопедия Уикипедия: Слънчогледи, Серия картини от Арл -
https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8A%D0%BD%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%BE%D1%82_%D0%90%D1%80%D0%BB – Достъпен към 27.07.2022
- 1001 Картини. Манията на Ван Гог по слънчогледите <https://www.1001kartini.com/blog/interesni-fakti/maniyata-na-van-gog-po-slnchogledite> -Достъпно към 02.10.2021